

Riksbankens Företagsundersökning

FORTSATT ÅTERHÄMTNING MEN OSÄKERHETEN ÄR TILLBAKA

SEPTEMBER 2014

■ Riksbankens företagsundersökning i september 2014

Enligt Riksbankens företagsundersökning i september 2014 fortsätter konjunkturen långsamt att förbättras. Liksom i maj drivs återhämtningen främst av hushållens konsumtion men också h av byggsektorns bostadsinvesteringar.

För exportindustrin har osäkerheten om den globala utvecklingen ökat. Riskerna är främst knutna till återhämtningen i Europa men också utvecklingen i Kina, Latinamerika och Ryssland. Riksdagsvalet i Sverige och diskussionerna om eventuella åtgärder för att dämpa hushållens skulder bidrar till att öka osäkerheten, och då framför allt förde konsumentnära företagen. Det mer osäkra läget påverkar företagens investeringar, leder till fortsatta kostnadsminskningar och dämpar deras priser.

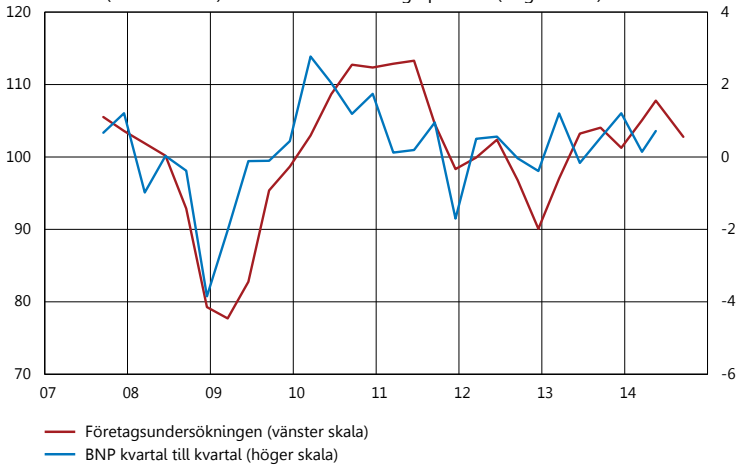
Företagens prisplaner har sjunkit sedan i maj och är nu tillbaka på samma låga nivå som varit sedan 2012. Relativt svag efterfrågan, låga kostnadsökningar och pressade marginaler har bidragit till långsamma prisökningar det senaste året. Samtidigt upplevs konkurrensen som hög, vilket håller tillbaka prishöjningarna och försämrar lönsamheten. För att företagen ska kunna höja priserna är det viktigt att efterfrågan tar ytterligare fart, vilket kan möjliggöra högre marginaler och priser under det kommande året.

Inför varje penningpolitisk rapport, det vill säga tre gånger om året, intervjuar Riksbanken de största företagen inom bygg-, handels-, industri- och tjänstesektorerna. Den här gången intervjuades representanter för 44 företag med totalt cirka 246 000 anställda i Sverige. Intervjuerna genomfördes huvudsakligen mellan den 1 och den 19 september.

”DET GÅR INTE NER, MEN DET BLIR INGEN FART”

Företagsundersökningens samlade indikator tyder på att konjunkturläget är något sämre än vid den föregående undersökningen i maj men fortfarande något bättre än i genomsnitt, se diagram 1. Företagen är generellt tillfredsställda med det rådande konjunkturläget men är samtidigt lite besvikna över att efterfrågan inte tagit mer fart.

Diagram 1. **Riksbankens företagsindikator och BNP-förändring**
Indextal (vänster skala) och kvartalsförändring i procent (höger skala)

Anm. Företagsindikatorn beräknas som ett viktat genomsnitt av svaren på olika frågor i undersökningen. De viktas därefter utifrån deras förmåga att förutspå säsongrensad BNP-förändring kvartal till kvartal. Indikatorn beräknas upp till två månader innan utfallet av BNP publiceras och ger en tidig indikation på konjunkturutvecklingen. Företagsindikatorn har standardiserats till medelvärdet = 100 och standardavvikelsen = 10. Detta innebär att ett värde över (under) 100 bör tolkas som en något starkare (svagare) konjunktur än genomsnittligt. Kvartals-tillväxten för BNP är säsongjusterad.

GLOBAL KONJUNKTUR I OTAKT

Utvecklingen av den globala konjunkturen är splittrad. Konjunkturläget i Europa upplevs som svårbedömt för företagen, även om de ger en något mer negativ bild nu än den i maj. Av de stora europeiska ekonomierna bedöms efterfrågan i Frankrike som svag och de svenska företagen planerar att dra ned på arbetsstyrkan där. Några företag talar om "en sättning i Tyskland" men bilden är inte entydig eftersom andra inte ser sådana tendenser.

De positiva tecknen i Europa uppges komma främst från Storbritannien som fortsätter att ha god tillväxt. Länderna i Sydeuropa och framförallt Spanien förefaller ha påbörjat en återhämtning, men från låga nivåer.

Utvecklingen i Kina är fortsatt oroande eftersom efterfrågan upplevs vara sämre än tidigare. Den kinesiska ekonomin uppges också vara viktig för den globala gruvindustrin som har mattas av. Det får i sin tur återverkningar på flera exportföretag i Sverige, både de som säljer produkter direkt till Kina och de som säljer till gruvindustrin.

I USA fortsätter konjunkturåterhämtningen på bred front. I Sydamerika är konjunkturläget däremot svagt och framför allt i Brasilien. Men utvecklingen i Argentina, Chile och Venezuela nämns också i negativa ordalag.

”20 000 PRODUKTER OCH INTE EN ENDA FRÅN RYSSLAND”

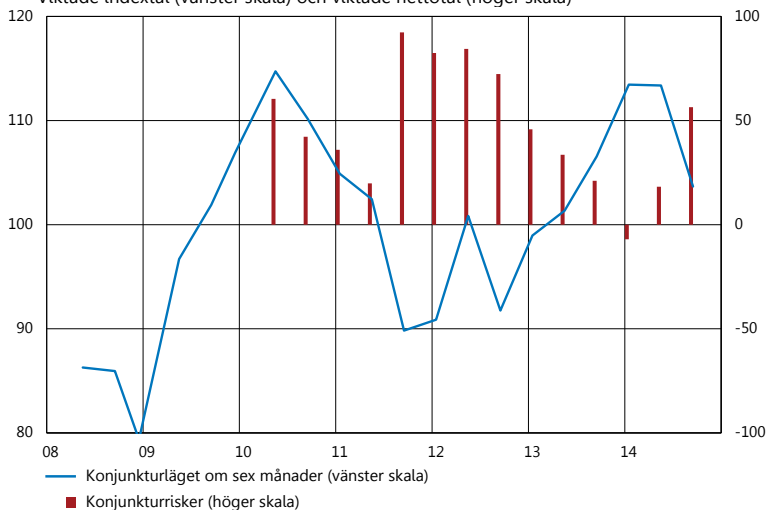
I september fick företagen en särskild fråga om de ryska handels-sanktionerna och om de har påverkat dem. Generellt har begränsningarna inte haft någon direkt påverkan eftersom få företag som intervjuats handlar med varor som omfattas av sanktionerna. Flera företag, framförallt inom exportindustrin, oroar sig däremot över indirekta effekter via en lägre efterfrågan från Tyskland eller att konflikten i Ukraina eskalerar.

”VALET ÄR ETT OROSMOMENT FÖR OSS”

Färre företag än tidigare tror att konjunkturen kommer fortsätta att stärkas, se diagram 2. Den osäkra omvärldskonjunkturen tillsammans med osäkerheten kring det parlamentariska läget har gjort att riskerna upplevs vara större än normalt, vilket dämpar företagens framtidsplaner.

Både företag som intervjuades före och efter riksdagsvalet var oroliga över valresultatet och den nya regeringens politiska inriktning. De företag som har många yngre anställda är främst oroliga för att arbetsgivaravgifterna för unga ska höjas och vilken effekt det kommer att ha på deras anställningsplaner och lönsamhet. Framför allt bygg- och konsumentnära företag oroas också av diskussionerna kring hushållens höga skuldsättning och hur de eventuellt kommer att hanteras framöver. Ett företag sa: ”Vi får inte i iveren att hantera skuldsättningen förstöra helheten”.

Diagram 2. **Konjunkturläget framöver och konjunkturrisiker**
Viktade indextal (vänster skala) och viktade nettotal (höger skala)

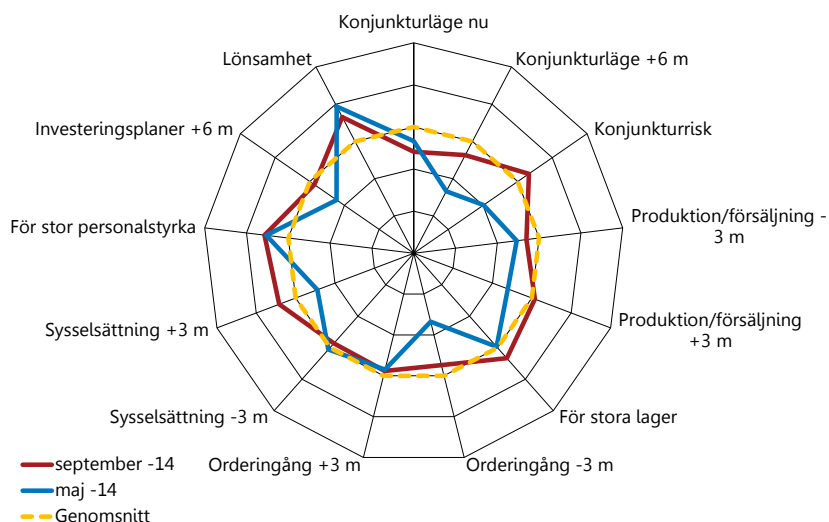
Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av saldot mellan andelen svar om konjunkturläget kommer att vara bättre eller sämre om 6 månader. Nettotalen visar saldot av svar om riskerna från konjunkturen upplevs vara högre eller lägre än vad som är normalt.

”LITE BÄTTRE VOLYMER ÄN FÖREGÅENDE ÅR, MEN INTE MYCKET”

Företagens bedömning av de senaste månadernas produktion, försäljning och sysselsättning är mer eller mindre oförändrade sedan undersökningen i maj, se diagram 3. Orderingången har däremot varit något svagare de senaste tre månaderna vilket tyder på att produktion och försäljning kommer försvagas framöver.

Inom handeln är läget fortsatt bättre än för övriga företag. Man är överlag nöjda med försäljningen vilken stöds av hushållens starka köpkraft.

Diagram 3. **Företagens samlade svarsmönster**
Viktade indextal

Anm. Svaren på frågorna är utplacerade längs en "eker" i diagrammet där ett indextal närmare mitten innebär en förbättring. Det historiska genomsnittet är beräknat för de perioder då frågorna ställdes. Beteckningen -3 m / +3 m betyder de senaste respektive kommande tre månaderna. +6 m betyder de kommande sex månaderna.

”SVAG LÖNSAMHET MEN PÅ UPPGÅNG”

Lönsamheten är fortsatt svag, vilket beror på att efterfrågan har varit relativt låg. En företagsledare sa: "Vi har i dag inte volymer för att bära den kostnadsstruktur som vi har." För att förbättra lönsamheten arbetar företagen arbetar främst med olika kostnadseffektiverande åtgärder, snarare än tillväxt och expansion.

Företag som säljer direkt till konsumenter har generellt mer positiva bedömningar om den egna lönsamheten jämfört med företag inom tillverkningsindustrin. Industriföretagen har en längre omställningstid och kan inte snabbt ändra produktionen i förhållande till efterfrågan.

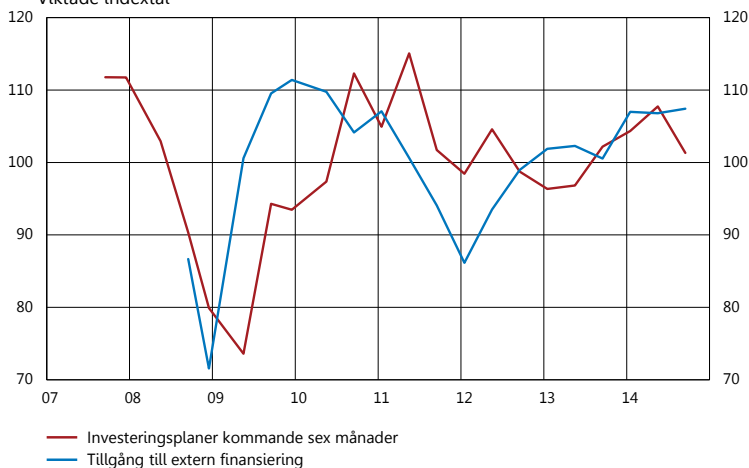
”MER DEFENSIVA ÄN OFFENSIVA INVESTERINGAR”

Företagens investeringsplaner för kommande sex månader har minskat något sedan i maj, men de är fortfarande högre än i genomsnitt, se diagram 4. Industrin gör allt fler investeringar för att öka effektiviteten eftersom de behöver dra ner på kostnaderna. De investeringar som nämns är nya maskiner som kräver mindre arbetstimmar per producerad enhet, nya IT-system och förbättrade logistikflöden.

Omvärldsriskerna har också påverkat företagens investeringsplaner negativt och en kommentar var: ”Oron gör att man drar öronen åt sig”.

Det fortsätter att bli lättare för företagen att finansiera sig och det är få företag som tycker att tillgången till kapital hämmar investeringsplanerna. Det är snarare den dämpade framtidstron som håller tillbaka investeringarna.

Diagram 4. **Investeringsplaner och tillgång till extern finansiering**
Viktade indextal

Anm. Indextalen visar ett standardiserat värde (medelvärde = 100 och standardavvikelse = 10) av saldot mellan andelen svar på om investeringsplanerna ökar eller minskat de kommande sex månaderna respektive om tillgången till finansiering har förbättrats eller försämrats de senaste tre månaderna.

INFRASTRUKTURSATSNINGARNA - ETT OSÄKERT KORT

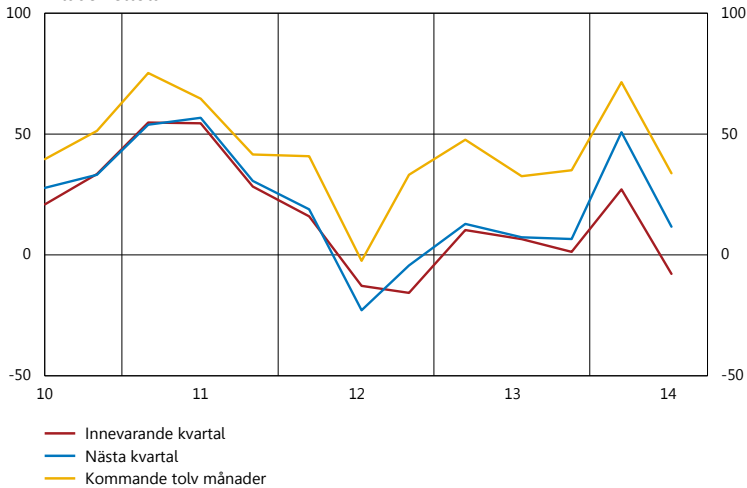
Byggsektorn möter en stor efterfrågan på bostäder i storstadsregionerna. Men på andra håll i landet är bostadsbyggandet väsentligt lägre. Efterfrågan på kommersiella fastigheter som kontor, lagerlokaler och industribyggnader fortsätter att vara stabil och oförändrad.

De stora planerade infrastrukturprojekten, som förbifart Stockholm och Västlänken i Göteborg, är en källa till stor osäkerhet för byggföretagen på grund av att de slutliga politiska besluten ännu inte är fattade. Om projekten inte blir av eller försenas ytterligare kommer det att slå på företagens lönsamhet och framtidsplaner.

”PRISER TILL KONSUMENT I PRINCIP STILLA”

Oroligheterna i omvärlden och osäkerheten kring valutgången i Sverige har även påverkat företagens prissättningsplaner. Samtidigt har låga kostnadsökningar i kombination med låga marginaler dämpat prisutvecklingen det senaste året. Det är därför färre företag nu än i maj som planerar att höja priserna. Nettotalen är därmed tillbaka på ungefär samma nivå som har varit sedan 2012, se diagram 5.

Diagram 5. **Prisförändringsplaner**
Viktade nettotal

Anm. Linjerna visar nettotalen för de företag som tänker höja eller sänka sina priser under innevarande respektive nästa kvartal och på tolv månaders sikt.

De konsumentnära företagen har haft låga prisökningar och är oroliga över att de ska bestå framöver. Vissa företag kan till och med behöva sänka priserna. En kommentar var: ”Vi planerar ingenting, men vi befarar att det kan inträffa.”

För företag som utför tjänster till andra företag är de planerade prisökningarna generellt högre och dessa företag märker inte av samma prispress som exempelvis handeln.

”HÄNDER INTE MYCKET MED INKÖPSKOSTNADERNA”

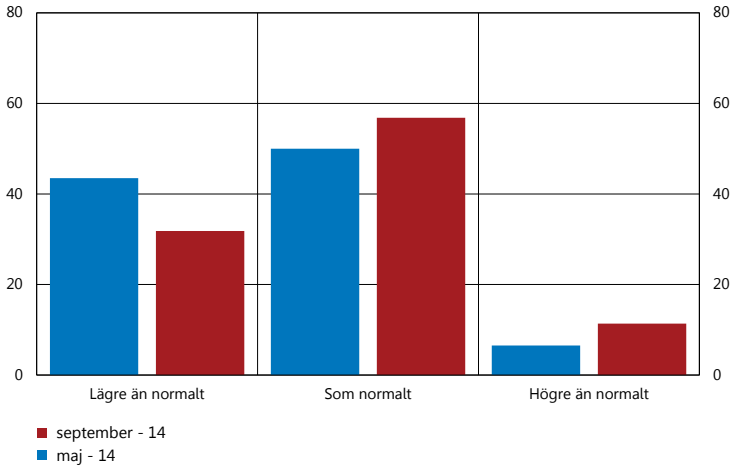
Resultaten från den enkät som Riksbanken skickade ut i våras till ett stort urval av företag tydde på att framförallt större företag haft lägre kostnadsökningar än normalt.¹ De resultaten stöds av både företagsundersökningen i maj och den i september. Resultaten beror troligtvis på att stora företag kan påverka sina underleverantörer att sänka sina priser mer än vad mindre företag kan göra.

¹ Se den ekonomiska kommentaren ”Resultat från en enkät om företagens prissättning”

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/Ekonomiska_kommentarer/2014/rap_ek_kom_nr04_140924_sve.pdf

I september är det något färre företag som svarar att kostnadsökningarna har varit låga jämfört med i maj, se diagram 6. Gemensamt för företagen är att de största kostnaderna är insatsvaror och löner. Det är också dessa som har bidragit till att de totala kostnaderna har ökat långsammare än normalt. De lägre kostnaderna för inköp av varor beror enligt företagen främst på en låg efterfrågan i omvärlden, men också på en hög konkurrens bland leverantörer och förbättrade inköpsfunktioner hos företagen.

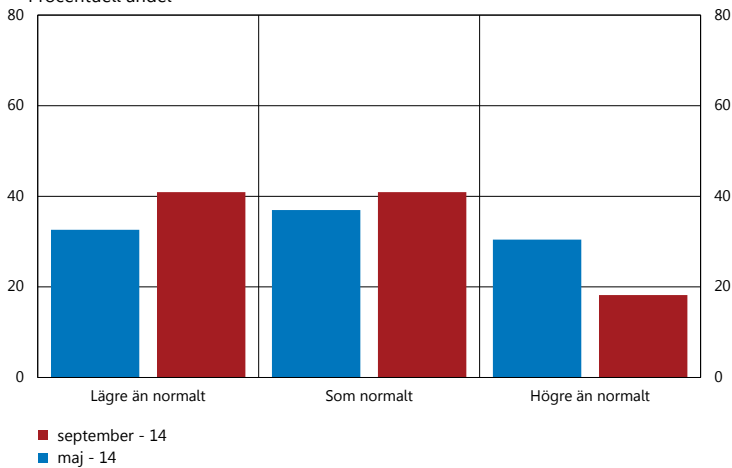
Diagram 6. **Totala kostnadsökningar de senaste 12 månaderna**
Procentuell andel

Anm. Frågan löd: Hur har de totala kostnadsökningarna för en representativ vara eller tjänst utvecklats de senaste 12 månaderna?

Av intervjuerna med företagen framkommer det också att marginalerna varit lägre än normalt, se diagram 7. Det beror främst på låg efterfrågan i kombination med hög konkurrens.

Diagram 7. **Marginaler/prispåslag de senaste 12 månaderna**
Procentuell andel

Anm. Frågan löd: Hur har marginalerna/prispåslagen för en representativ vara eller tjänst utvecklats de senaste 12 månaderna?

HÖG KONKURRENS PÅ FLERA OMRÅDEN

Den högre konkurrensen skiljer sig åt mellan olika branscher. För vissa företag har konkurrensen ökat på grund av strukturella förändringar som pågått under en längre tid.

Framför allt inom handeln upplevs konkurrensen ha ökat på grund av prisjämförelsesajter och e-handeln, som ökar transparensen och därmed också prisedvetenheten bland deras kunder. Även om e-handeln fortfarande är en liten del av handels totala försäljning så växer den fort och blir allt viktigare för flera företag. Ett företag menade att "Det är en strukturell förändring, marknaden öppnas upp och blir allt mer transparent".

För vissa tjänsteföretag uppges konkurrensen i Sverige ha ökat på grund av låg efterfrågan i Europa och i övriga världen. Den låga efterfrågan i omvärlden innebär att konkurrenterna flyttar fokus till den svenska marknaden, och det pressar priserna här.

Inom tillverkningsindustrin nämner vissa företag att konkurrensen har ökat som en följd av att fler företag förbättrar produkter som tidigare endast såldes på lågprismarknader. Dessa vidareförädlade produkter säljs nu på mer högkvalitativa marknader vilket gör att priserna där sjunker. Det sker på flera marknader samtidigt vilket gör att det allmänna pristrycket blir lägre.

Företag med försäljning till andra företag och offentlig sektor beskriver ofta kundernas inköpsfunktioner som allt bättre. Det gör det svårare än tidigare att få igenom prisökningar och varje avtal nagelfars. "Det är mycket mer tänder på inköpsidan" var en kommentar.

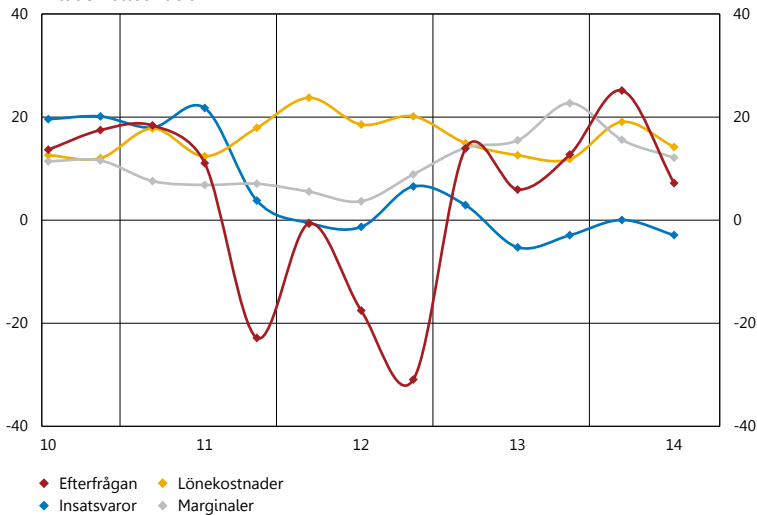
”PRISPLANERNA BRA PÅ POWERPOINT – SÄMRE I VERKLIGHETEN”

Den faktor som påverkar prissättningsplanerna mest är den förväntade efterfrågan. Men under senare tid har också företagen också fått ett allt större behov av att öka sina marginaler samtidigt som deras kostnadsutveckling har varit relativt svag.

I september är det åter igen den förväntade utvecklingen för efterfrågan som är viktigast för att priserna på ett års sikt ska öka. Lönekostnader och ett behov av att stärka marginalerna är också viktiga, se diagram 8. Samtidigt är kostnaden för insatsvaror låg, vilket i kombination med hög produktivitet och ledig kapacitet håller tillbaka prisökningarna.

Sammantaget är de planerade prisökningarna låga och särskilt inom handeln där konkurrensen väntas hålla tillbaka priserna ytterligare. Men företagen uppger samtidigt att prisplaner är föränderliga och kan öka snabbt om efterfrågan tar fart.

Diagram 8. **Drivkrafter bakom prissättningen kommande tolv månader**
Viktade nettoandelar

Anm. Linjerna visar netto av svar att faktorn kommer att påverka priserna uppåt eller nedåt det kommande året.

OM RIKSBANKENS FÖRETAGSUNDERSÖKNING

Riksbankens undersökning avser att spegla pris- och konjunkturutvecklingen inom industrin, byggsektorn, handeln och (delar av) tjänstesektorn. Eftersom ett fåtal aktörer står för en mycket stor del av det svenska näringslivet kan relativt få intervjuer ge information om stora delar av näringslivet. Många av de intervjuade företagen förmedlar dessutom information om andra delar av näringslivet genom sina kontaktytor mot bland annat små och medelstora företag.

Undersökningen görs genom att Riksbankens personal besöker företagen vanligen i cirka en timme. Intervjuerna genomförs i regel med personer i företagets ledningsgrupper. Samtalen ger företagen möjlighet att utveckla svaren och intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor. Särskilda frågor ställs från tid till annan om aktuella frågeställningar inom penningpolitiken.

I undersökningen intervjuas cirka 40 företag i maj och i september samt cirka 25 företag i januari. Sedan undersökningens start 2007 har över 300 företag deltagit i undersökningen.

Diagrammen i rapporten visar företagens svar viktade med respektive företags antal anställda i Sverige. Indextalen i diagrammen fångar upp- och nergångar i svarsmönstret väl. Dessa svar kombineras sedan med företagets reflektioner under intervjuerna. Rapporten för september 2014 redovisar resultatet av intervjuer med 44 företag som huvudsakligen gjordes mellan den 1 september och den 19 september.

En närmare beskrivning av undersökningen finns på Riksbankens hemsida: Hokkanen, Melin och Nilson (2012), "Riksbankens företagsundersökning – en snabb konjunkturindikator", Penning- och valutapolitik 2012:3.

http://www.riksbank.se/Documents/Rapporter/POV/2012/rap_pov_artikel_3_121017_sve.pdf

Sveriges riksbank
103 37 Stockholm

Tel 08-787 00 00
Fax 08-21 05 31
registratorn@riksbank.se
www.riksbank.se